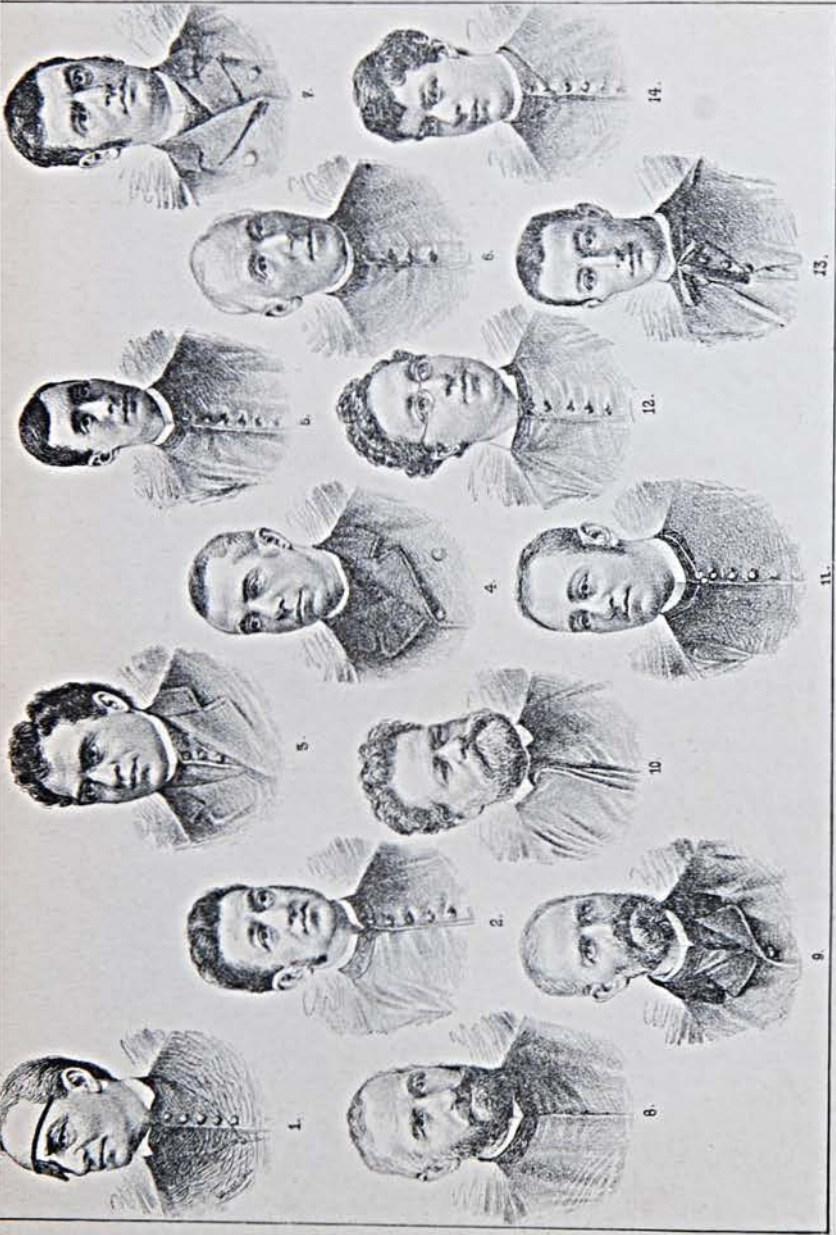

mtatkki

Hungarian Academy of Sciences
Centre for Social Sciences
Institute for Minority Studies

A PDF fájlok elektronikusan kereshetőek.

A dokumentum használatával elfogadom az
[Europeana felhasználói szabályzatát](#).

Az örmény egyház Magyarországon.

1. Csikány Adonát. — 2. Bérány Lukács. — 3. Ácsdik Lukács. — 4. Fűrádó Simon. — 5. Görög Joachim. — 6. Papp Tivadar. — 7. Szentpéteri János. — 8. Goevrik Gergely. — 9. Dulha Dávid. — 10. Csiki Lukács. — 11. Novák Gerő. — 12. Drágomán Antal. — 13. Eszlegár Gergely. — 14. Kapután Márton.

Az örmény egyház Magyarországon.

A magyar korona területén, eltekintve a királyhágon túl levő ötödik (újvidéki) örmény lelkésziségtől, mely a bécsi mechithárista szerzet kiküldött tagjai által administráltatik és a kalocsai érsekség közvetlen főnöksége alá helyezett misszio-állomást képez az Al-Duna mentén lakó elszórt örmény kath. hívekre nézve, — a tulajdonképeni hazai örmény egyház négy hitközségből áll: a szamosújvári, erzsébetvárosi, gyergyószentmiklósi és csikszépvízi plebániákból. A mi örmény egyházaink történeti alakulásuknál fogva mintegy átmeneti formációt képeznek a keleten fennálló örmény kath. egyházak és a latin szertartású róm. kath. egyházak közt; s a konfesszió teljes egysége mellett, több tekintetben eltérés is mutatkozik a keleti örmény kath. egyházszervezettel szemben.

Példaképpen ily eltérés gyanánt emlithetjük azt, hogy nálunk az örmény kath. papok éppen úgy alávetve vannak a coelibatus törvényének, mint a nyugati egyház latin szertartású papjai, továbbá hogy a szakállviselet tekintetében szintén különböznek úgy a keletiektől, valamint az európai örmény szerzetesektől, — és hogy csak a felszentelés (ordinatio) szempontjából állanak jelenleg saját szertartásukhoz tartozó püspöki hatóság alatt, a mennyiben papnövendékeink a bécsi és lembergi örmény kath. érsekek által szoktak felszenteltetni, ellenben az örmény lythurgiát rendszerint magántanulás útján (nem a theologiai tanfolyam alatt, hanem csak annak befejeztével) sajátítják el, felszentelésük után pedig Erdély latin szert. püspöke kormányzata alá tartoznak.

Egyébiránt lesz még alkalmunk kimerítőleg ismertetni az erdélyi örmény egyházak sajátos helyzetét,

s azon specialis vonásokat, melyek ezt úgy a keleti katolikusok-, mint a nyugati egyháztól, egyházszerkezeti, disciplinaris és lythurgikus tekintetben megkülönböztetik, — ezúttal csak azon egyszerű czélt tüztük magunk elé, hogy megismertessük egyházi férfaainknak ama testületét, melynek tagjai napjainkban a magyar örménység egyházi életét vezetik, lelki szükségleteit ellátják.

Tárgyunkhoz térve a magyarhoni örmény kath. egyház papjait a következőkben soroljuk fel kivétel nélkül, mellékelve e czikkünkhez az illetők arcképeit is.

Szamosújvárnak s a szolnoki egyházkerületnek főesperesi méltóságában: Csákány Adeodát, Ferencz József lovagrendjével diszitett aranymisés áldozár, közszeretben álló egyéniségével találkozunk újra, kiről már papi és tanári jubileuma alkalmából is megemlékeztünk. Életrajzi adatait l. folyóiratunk IV. évfolyamának 193, 194 és 224. lapján.

*

Bárány Lukács született Szamosújvárt 1841. áug 4-én; atyja a derék Bárány Márton kereskedő és birtokos és anyja a jó lelkű, jámbor, vallásos Korbuly Mária volt. A népiskolát és gymnasiumot Szamosújvárt, Maros-Vásárhelyt és Kolozsvártt tanulta; mindig első volt osztályában. 1859. júl. 17-én tette le Kolozsvártt az érettségi vizsgát kitűnő eredménnyel. Ugyanezen évben vétetett fel az erdélyi róm. kath. egyházmegye növendék-papjai közé. Disze, büszkesége volt a seminariumnak, az ernyedetlen szorgalmú theologus magaviselete példány-képül szolgált. Annyira szerették, hogy minden évben küldöttek húsvét napján neki a püspöki udvarból kalácsot. És ez egy theologusra nézve nagy megkülönböztetés volt! 1862. szept. 2-án gymnasiumi tanárnak (Szamosújvár) neveztetvén ki, a theologiai tanfolyam negyedik évét magánlag tanulta. 1864. áug. 21 szentelte fel Bosági Jakab caesariái érsek, a bécsi mechitharisták főapátja örmény kath. áldozárrá.

A sok ismerettel bíró, rendszerető, pontos tanár, ki hivatást érzett a tanpálya iránt is, oly lelkiismeretességgel végezte kötelességét, (mit soha sem tekintett terhnek),

hogy sikeres működésével nemcsak az előljáróság, hanem az érdekelt szülők is teljesen meg voltak elégedve. Öregbbs tanártársainak mindig megadta a kellő tiszteletet; tárgyfelosztás alkalmával szívesen elfogadta a nehezebb tárgyakat, sőt elvállalt néhány órával többet is, mert könnyíteni akart tiszteletet érdemlő már öregedő volt tanárain. — De segédlelkészi teendőit sem hanyagolta el; sokban segédkezett nagynevű plebánosának. Gyakran benyitott hozzája: „Nincs valami tennivaló méltóságos ur?” Ezért szerette is a nagytudományú Lukácsi. Ott láttuk halálos ágya mellett is térden állva imádkozni. Koporsója felett tartott hatásos, szép emlékeszédét „Armenia“-m mult évi folyamának nov. füzete hozta.

Szabad idejét önművelésre fordította: olvasott, tanult; sok nyelvet tud (magyar, örmény, latin, görög, olasz, franczia, román, német). Ismeri a hazát; azonkívül járt Német-, Franczia-, Angol-, Olaszországban. Készül nagyobb keleti útra. Könyvtárát, melyben sok érdekes örmény munka is van, szívesen gyarapítja.

1879. szept. 14-én nevezte ki Fogarasi Mihály erdélyi püspök szamosújvári plebánossá. Plebánosi beiktatásáról ezeket irtam a „Kolozsvári Közlöny 1883. évfolyamának 133. számában:

A főpiacz zöld ágakkal díszes, ünnepi pompában a szép plebánia templom; 8 és $\frac{3}{4}$ óraker a hívők serege, mely ajtatosságát még őseitől örökölte, gyűl az egyházba. Nemcsak az örmény, hanem más vallásfelekezeti hívei is nagy számmal siettek az új plebános beiktatásának lelket emelő ünnepélyére.

$9\frac{1}{4}$ óraker vette kezdetét közvetlenül a plebánosi beiktatás. Bárány Lukács plebános, Csákány Adeodát beiktató főesperes s az öt tagú fényes papi segédlet a templom közepére érvén, a főesperes a szószékre szállt, 41 éves papi pályáját s tanárkodását, melylyel érdemes szolgálatot tett a városnak, melynek jó s balsorsában mindig hű fia volt, rövid, de megragadó magyar szavakban vázolta, s fölemlíté, hogy élete egyik legkedvesebb mozzanata jelen tette, midőn kedves volt tanítványát iktatja be a plebánosi hivatalba. Azután az egyházmegye jegy-

zójét kérte fel, hogy a kinevezési okmányt olvassa fel, s a plebánost, hogy tegye le az esküt. Amint elhangzottak e szavak is: „Isten engem úgy segéljen!“ a főesperes újból felvette beszéde fonalát s egyikét fejezte be azon szép beszédeinek, melyek ugyan e szöszékről annyiszor ragadtak el bennünket.

Az esperes után derék plebánosunk ment fel a szószékre, s bevezetékép Világosító Szt.-Gergely működésére vetett visszapillantást, kinek az örménység megtérítését a ker. egyház kebelébe tulajdonítják. Nemcsak, hanem éltét és fenmaradását biztosította; mert míg a babiloniaiak, assyrok, médek a világ színpadáról eltűntek, addig az örmény most is hazai nyelvén dicséri a népek sorsát intéző Gondviselést. Remek beszédének tulajdonképi tárgyát a hit szüksége képezte. Végül áldást kért beiktató volt tanárára, hazánkra, e polgárságra és paptársaira. Ezután körmenet és nagymise tartatott.

Beiktatás után a papok, kik között láttam a Szent-Ferencz-rendi atyákat is, tanárok, tanítók, városi képviselő és a t. ünnepelt lakására siettek, hogy tevékeny plebánosunknak sok jót kívánjanak.

Midőn ezeket e helyütt elmondom, egy-két szóval ünnepeltnek alig három éves plebánosságáról is szólok. Bárány Lukácsnak plebánosi teendőin kívül még több más mellék hivatala is van, igazgatója a gymnasium-, fi- és leány iskolának és az árvaintézetnek, tagja a városi és megyei képviselőbizottságnak stb., mégis kötelességeinek szakszerű, lelkiismeretes, pontos teljesítésén kívül oly és annyi érdemet szerzett már, mennyi elég lenne egy hosszú, hasznos és tehát emlékezetre méltó élet számára is!

Ünnepelt plebánossága alatt épült a czinterem (tér a plebánia-templom körül) déli oldalán díszes vasráccsal ellátott útca-szélességű faragott kőfal ott, hol ezelőtt ezen tért disztelenítő „régis iskolák“ állottak. A czinterem csinos kertté alakítottatott át, beültetett díszfákkal, vadszőlővel, a csiga-utak beporondoztattak és csalittal kiszegélyeztettek; az itt-ott pompázó szép virág csoportozatokban pedig szemünk nem győz eléggé gyönyörködni. Az öt bejárat közül kettő vas-rostélylyal elzáratott, a másik három szép mivű záros vaskapúkkal láttattak el.

A Salamon-templom kimeszelt, kitakarított egész belseje dicsekedve mondja az oda járó ájtatoskodóknak, hogy tisztaságát a fiatal plebános tevékenységének köszöni.

A plebániai templom vagyona leltározatott; azt hiszem, hogy templomunknak ilyen kimerítő, pontos leltára eddig még nem volt.

A temető rendeztetett és az itt vágott utak ki is porondoztattak, a temetkezési ügy is rendbe hozatott. A temető roskadozó kápolnája megújított és befödett.

A Szamosújvárt létesítendő leányárvaház javára fáradságot nem ismert lelkes plebánosunk gondoskodása eddig már 15.000 (tizenötezer) frtot szerzett.

Még van! De a hely szüke nem engedi, hogy egyéb hasznos tetteire is kiterjedjek, azért csak azt kívánom, hogy sok ilyen példányszerű, erélyes plebánost adjon a Gondviselés hazánkknak. — Ad multos annos!“

Még van más hivatala is: A helyi gyermekkert igazgatója, az egyházmegye gyűléseinek, az ipariskola felügyelő bizottságának elnöke, Szolnok-Dobokamegye közigazgatási bizottságának tagja. Sokoldalú munkásságával nem egyszer érdemelt elismerést. Ezek közül itt csak a következőt közlöm. „Sz. 76—1880 kgy. Olvassatik városi örmény kath. plebános főtt. Bárány Lukácsnak f. hó 6-ról 175—1880 szám alól kelt irata, melyben az általa eddig, a városi örmény kath. gymnasiumban elfoglalt tanári állomásról — a mult évben örmény kath. plebánossá történt megválasztása folytán — lemond és a helyi iskolák igazgatása címén díjazásért folyamodik.

A lemondás tudomásul vétetvén elfogadtatik, s az ennek folytán üresedésbe jött tanári állomás betöltésére a pályázat 1880. évi aug. 20-ra kitűzött zárhatáridővel kiiratni határozatatik. Egyszersmind a leköszönt tanár-igazgató urnak a tanári pályán 18 éven át, de különösen plebánossá lett megválasztása folytán, az igazgatói teendők körül kifejtett lelkiismeretes buzgalmaért, szakértelemmel párosult fáradhatlan odaadásáért, s köz-elismerésben részesült buzgó tevékenységeért egyhangú közakarattal jegyzőkönyvi köszönet és elismerés nyilvánítottatik... Kiadta Osztían Kristóf főjegyző.“

Mint igazgató is hét évig tanított hetenként 8-10 órában — ingyen. Tartalmas, jól kidolgozott egyházi beszédeit, melyeket örmény és magyar nyelven ad elő hatásosan, rendszeresen sokan hallgatják. De felszólal gyakran a tanácskozási termekben is. Nagy hatást ért el azon gyönyörű, szép, hazafias beszédével, melylyel tavál (szeptember) Bécsben az ecsmiádzini katolikoszt üdvözölte. A hazai lapok közül különösen a „Budapesti Hirlap“ figyelmeztette olvasó közönségét erre a remek beszédre, melynek minden igaz szavát a jó honpolgár őszinte meggyőződése szózalta. — Bárány Lukács a plebánóságban méltó utóda nagynevű elődeinek!

*

Ávedik Lukács született Erzsébetvároson 1847. okt. 18-án. Atyja Ávedik Kristóf városi alkapitány és anyja Lelovics Terézia volt. Szorgalmason tanult, kitűnő bizonyítványokat vitt haza. Harmincz éves korában nyerte el az erzsébetvárosi plebánosi állást. A zsinati vizsgát szép sikerrel tette le. Jegyzője volt több ideig az egyházkerületnek. Járt Rómában, a Szentföldön. Mihelyt elvégezte a teológiát, Erzsébetváros közönsége tanárnak választotta gymnásiumához, mely állásában megmaradt plebánossá lett kineveztetéseig. Elnöke a takarékpénztárnak, a kath. iskolatanácsnak és iskolaszéknek; tagja Kis-Küküllőmegye választmányának, rendezte a Kámeller-alapítvány ügyét, a főtemplomot kijavíttatta, az ó-templomot restauráltatta, új temetőt nyíttatott. A tavál nevezte ki Erdély róm. kath. püspöke alesperessé. Munkai közül itt e kettőről tesztek említést: „Szentföldi emlékfűzér“ — és „Az örmények története, I. r.“ — Papi teendőinek lelkiismeretes teljesítésén kívül tevékeny részt vesz Erzsébetváros kulturális és társadalmi mozgalmaiban is.*)

*

Fáraó Simon 1838. szept. 11-én született Szamosújvárt. A népiskolát szülővárosában tanulta. Mivel látták Gábrus tanító (ez a jólelkű kiváló férfiú, ki minden helybeli

*) A Csiki Lukács által írott életrajzot tárgyhalmaz miatt jövő füzetünkben adjuk közre. Szerk.

ifjúnak gyámolítója volt) és Merza Lukács h. főbíró, hogy a szorgalmas, példás magviseletű fiú ellenállhatlan vágyat tanusít a tudományok iránt, Kolozsvárra küldötték: itt járta a gymnasium hat osztályát. A teológiát Gyulafehérvárt végezte. Szabad ideje alatt nemcsak az örmény Szent-Irást forgatta szorgalmasan, hanem a Zacharféle három nyelvű (örmény-magyar-latin) öt kötetes szótárt is lemásolta a maga használatára. Bécsben 1864-ben áug. 21 egyszerre vette fel tanuló-társ- és kebelbarátjával Bárány Lukácscsal az egyházi rend szentségét. Bosági Jakab mechitharista érsek-apát szentelte fel pappá. Az első miseáldozatot ugyanazon év szept. havában mutatta be az Urnak. Segédlelkész lett; szépen előadott egyházi beszédeit sokan hallgatták. De 1868-ban állását a tanítóssággal cserélte fel. A városi közgyűlés választotta meg és ő elfogadta a választást. Négy évig volt a negyedik osztálynak tanítója. Ebben a minőségben kapta 1872-ben dr. Fogarasi Mihály püspök iratát, mely őt Csik-Szép-vizre az onnan haza kívánczozott Papp Tivadar helyébe, ki tizenkét évig gondoskodott hiveinek lelki szükségletéről, plebánosnak rendelte. Az óta (decz. 1.) hiveinek szeretetétől környezve lelkiismeretes pontossággal teljesíti kötelességeit. Elnöke az olvasókörmek (casino). Az ő felügyelete alatt épült az új papi-, kántorilak és az iskola; a csinos templom restauráltatott, az egyházi vagyon gyarapodott.

*

Görög Joachim született Szamosújvárt 1862. febr. 23-án Görög József és Gogomán Mária szülőktől. A népiskolát és a gymnasium négy alsó osztályát szülővárosában, az ötödik és hatodik osztályt Kolozsvárt, a hetedik és nyolczadik osztályt Gyulafehérvárt végezte. Ugyan itt tanult három évig teológiát, a negyedik évi tantárgyakat, mint magán tanuló Kolozsvártt fejezte be, hol az egyetem bölcsészeti facultásának 3 évig volt hallgatója (1883—1886), mely idő alatt 1885. május 26-án a tanári alapvizsgálatot. 1886. jún. 4-én pedig a szakvizsgálatot tette le a magyar és latin szakcsoportból.

Nemcsak a gymnasiumban, hanem a teológián és egyetemen is kitűnően tanult.

Pappá szenteltetett 1885. okt. 11-én Bécsben. 1886. jún. 27-én a gyergyó-szt-miklósi örmény szertartású hitközség, melynek plebániája megürült, papválasztó gyűlést tartott; ekkor 47 szavazó hármas szavazatából 46-ot kapott, miért az erdélyi püspök ki is nevezte az említett parochiára. 1892. május 17-én tette le a zsinati vizsgálatot. Plebánosi ünnepélyes beiktatása 1893. januárban volt; akkor mondott eszmegazdag, szép egyházi beszédét folyóiratunk közölte is. Kiváló szónok, jó pap; hivi tenyerükön hordozzák.

*

A fentebbiekben elősorolván azokat, kik ez idő szerint örmény kath. egyházunk élén állanak e hazában, egyzsersmind azokról is megemlékezni kívánunk, kik egyházaink szolgálatában a nevezettekén kívül ugyanazon magasztos célú papi hivatás részeseiül közreműködnek és a hívek hiteleti szükségleteit ellátják. Ezek név szerint a következők.

Papp Tivadar 12 évig volt Csik-Szépvizen plebános; de haza kívánkozott; most is Szamosújvárt véggez egyházi teentőket.

Szentpéteri János, ki előbb segédlelkészkedett Erzsébetvároson, később Gyergyó-Szt-Miklóson plebános, Brassóban főgymn. tanár; most Gyergyó-Szt-Miklóson egy pénztintézet élén áll.

Novák Gerő segédlelkész és gymn. tanár Szamosújvárt.

Govrik Gergely, ki a bécsi mechitharista szerzet tagja, Erzsébetvároson mint hittanár működik.

Csiky Lukács mint a velencei mechitharista congregationnak kiküldöttje, az erzsébetvárosi szerzet-templomot adminisztrálja. Lakott néhány évig — mint missionarius — Szimferopolban (Krimia) is.

Duha Dávid, az újvidéki örmény kath. templom plebánosa, szintén a bécsi mechitharista szerzetház tagja; az Al-Duna mentén lakó örmény katolikusok hítküldére. Mint procurator Rómában is lakott.

Drágomán A. Tódor előbb mechitharista szerzetes volt (Bécs), most szamosújvári segédlelkész.

Esztegar Gergely hittanító és segédlelkész Szamosújvárt.

Kapatán Márton, végzett theologus, még nem vette fel az egyházi rendet; a szamosújvári Lukácsi-féle árvaintézet felügyelője. — Ezen tizennégy egyházi személy közül Csákány és Papp Tivadar Lembergben, a többiek ellenben (Kapatán kivételével, ki fiatal kora miatt még nincs felszentelve) mind Bécsben szentelődtek fel.

*

Nagynevű püspökünk dr. Verzereskul Oxendius Rómában tanult; a többi hazai örmény papok is 1808-ig mind az örök városban végezték a theológiát. Majdnem minden örmény pap, mint dr. tért innen vissza hazájába; némelyek két tudori oklevelet is képesek voltak felmutatni. De azóta (1808), hogy a boldog emlékezetű id. Karátsanyi Emanuel, Szamosújvár volt érdemes tanácsnoka, Gyulafehérvárt két örmény szertartású theologus számára alapítványt tett, növendékpapjaink (egy-kettő kivételével, kik a bécsi egyetemen tanultak) az erdélyi egyházmegye seminariumában végezték theologiai tanulmányaikat. — Az örmény pap, ki példánykép volt, nagy tekintélynek örvendett. Alapos mély tudományáért, buzgó vallásosságaért, erkölcsös életeért, valódi papságáért, jellemzilárd-ságáért, ritka alázatosságaért, ernyedetlen munkásságaért, könyörülő sziveért . . . mindenki becsülte, tisztelte. Szamosújvárt az örmény clerusnak állandó képviselője volt a városi közgyűlésekben; ezen kívül a hányszor csak fontos kérdés került tárgyalásra, mindig meghívták gyűlésre a plebánost és a clerus még egy tagját. Midőn a pap az utcán sétált, a hívek felkeltek ülőhelyeikről (régén volt minden ház előtt állandó pad, most ezek legnagyobb részét beszédték) és tisztességesen megemelték kalapjaikat. Addig nem kezdett fontos dologhoz az örmény, míg ki nem kérte a pap tanácsát. A pap mindenkinek mindene volt. A műveltség magas fokán állott ezen felejthetetlen emlékű derék papoknak utódai azok, kiknek arczké-

peit, füzetünk élén bemutatjuk. Tizennégy papunk van a hazában; de volt idő, midőn csak itt Szamosújvárt több örmény pap tartozkodott, a mondott számnál. Mennyi kitünő papunk volt az elrepült 200 év alatt és vajmi kevéstől maradt hátra arczkép! Csoportképben egyszer sem voltak bemutatva az örmény papok, ez az első csoportkép.

Befejezzük ezekután az örmény egyház férfiai felett tartott, amugy is töredékes szemlénket; melylyel honi közviszonyaink ismeretéhez ismét egy újabb porszemmel járulni siettünk. De legyen szabad reménylenünk, hogy egyházi férfaink itt látható testületével szemben, — s a római Szentszék részéről is régóta nyilvánult hajlandóság mellett, nincsen végleg elejtve még a nagy Lukácsy szellemi öröksége: az Erdélyben létezett örmény katkolikus püspökség visszaállítása!...

Szongott Kristóf.

Örményország bölcsője.

— Pátkánián Ráfáel szatirája. —

*Aludj, aludj, te szép hazám, —
Aludj csak néma csöndben!
Én gondosan altatlak el,
Hogy föl ne ébredj könnyen.*

*Mély álvás szegte szárnyadat
Sok századon keresztül;
Morpheus álom-magvait
Ráhinté szemfedőül.*

*És boldogító nemzetek —
Hogy álmodat fokozzák —
Ringatják bölcsőd' szüntelen;
Lásd javadat akarják!*

*Kezökben fegyvert tartanak,
Mégkímélnék a zajtól,
Senkit be nem bocsátanak
S megóvnak minden bajtól.*

*És hogy a napnak sugara
Ébresztőleg ne hasson:
Ernyővel állnak ellene, —
Hogy semmi se izgasson!*

*S nyugalmatat hogy gyermekid
Lármával ne bolygassák:
Vannak fegyverzett öreik,
Kik bölcsődet ringatják.*

*Igy rettegés a gyermek-zajt
Te tőled távol tartja,
S nincs egyetlen egy árva hang,
Mely álmodat zavarja.*

*Aludd, aludd át a jelent,
Nagy dolgokat mivelte;
Lerottad tartozásodat:
Sok érdemet szereztél!*

*Hősök valának őseid,
Bírsz számtalan könyvekkel,
Csak hogy ilyet a nagy világ
Oly könnyedén felejt el.*

*Noé-utódok fiaid
S az Ur is nyelveden szólt;
Voltak sok ekességeid,
Aludj, mind ez már rég volt.*

*De tudni még sem ártana,
Kedves szülöttjeidnek
Mond el hát: trón és korona
Már vissza nem kerülnek.*